
CRONICA DESCOPERIRILOR MONETARE (IX)

Ana Boldureanu

Pe parcursul anului 2014 - începutul anului 2015 am luat cunoștință de câteva descoperiri monetare provenite de pe teritoriul Republicii Moldova sau despre care am aflat în acest interval de timp, pe care le vom prezenta în această ediție a Cronicii.

Una dintre cele mai însemnate descoperiri ale anului 2014 este un tezaur de drahme de Histria, găsit undeva în partea stângă a Nistrului. Nu se cunosc date referitoare la numărul pieselor care au alcătuit tezaurul și nici locul exact de descoperire. Noi am reușit să vedem și să înregistrăm datele necesare pentru 26 de exemplare din componența acestei descoperiri. Monedele au o greutate cuprinsă între 3,80 și 6,46 g, cu o medie de 5,27 g. Sunt emisiuni de tip clasic, având pe avers două capete de tineri, dintre care unul inversat, iar pe revers emblema cetății, vulturul pe delfin și numele orașului. În baza greutateii și a aspectului stilistic, piesele pot fi încadrate în grupa a IV-a, datată până nu de mult între 330-313 a. Chr. Foarte recent cercetătorul român Mihai Dima a propus o nouă schemă privind cronologia drahmelor histriene din grupa a IV-a, ordonând materialul numismatic în opt subgrupe de emisiuni, alcătuite pe criterii stilistice și în funcție de sigle (Dima 2013). Potrivit schemei menționate, monedele din tezaurul nostru se încadrează în subgrupele IV, V, VII și VIII. Conform noii cronologii propuse de Mihai Dima, tezaurul prezentat s-ar încheia cândva după mijlocul secolului al III-lea. Distribuția în tezaure a pieselor cu sigla A arată, fără îndoială, că au fost bătute sigur în secolul al III-lea și astfel trebuie respinsă mai vechea ipoteză că baterea drahmelor histriene ar fi încetat la 313.

De pe teritoriul Republicii Moldova provin și alte tezaure care conțin monede istriene. Menționăm tezaurul de la Stolniceni, raionul Hâncești (Левинский 1999), alcătuit din 44 drahme istriene și 10 imitații după tetradrahme de tip Filip II și cel descoperit în zona așezării getice de la Ivancea, raionul Orhei, care conține nouă drahme istriene a căror integritate structurală a avut de suferit în

urma unui incendiu. Data lor de încheiere poate fi plasată către sfârșitul secolului IV a. Chr. sau în primele decenii ale secolului III a. Chr. Tezaurul de la Dorotcaia (în stânga Nistrului), alcătuit din 162 de monede din argint istriene și 128 de emisiuni din argint, puse în circulație de Tyras, este mai timpuriu (Загинайло-Нудельман 1971). Ascunderea lui a fost legată de momentul expediției lui Zopyrion (în 331/330 a. Chr.) însă cercetările recente asupra cronologiei drahmelor istriene sugerează o dată de încheiere mai târzie. Au fost semnalate și mai multe descoperiri izolate de drahme istriene așa cum este cazul celor de la Horodiște, raionul Călărași (Boldureanu 2007, 354, nr. 2), și Ciripcău, raionul Florești, la care se adaugă un obol și două drahme găsite în așezarea getică de la Răzeni, raionul Ialoveni. O drahmă istriană și una bătută la Tyras provin de la Cigârleni, raionul Ialoveni, fără a se cunoaște dacă au fost găsite împreună. Drachme istriene izolate sau aflate în tezaure au fost semnalate și pe teritoriul Ucrainei, în regiunea Odesa, una dintre cele mai bogate așezări antice în privința descoperirilor fiind anticul Nikonion.

Prezentăm în continuare câteva monede romane descoperite în diferite perioade pe teritoriul și în împrejurimile localității Sauca, raionul Ocnița. Primele două monede sunt denari de la împăratul Marcus Aurelius (161-180). Primul, datat în intervalul decembrie 172 - decembrie 173, a fost bătut la Roma, iar al doilea a fost emis în numele soției sale Faustina a II-a (125/130-175), bătut și el la Roma în perioada 176-180. Pentru următoarea monedă au înregistrate și date despre locul exact al descoperirii piesei: pe partea de la Cinichi, lângă izvorul Catincăi Nănoaiei (Rusu 2012, 20). Moneda reprezintă un denar emis de Imperiul Roman, bătut la Roma, între anii 220-222 în timpul domniei împăratului Elagabalus (218-222). Cea de-a patra monedă romană este un antonian de la Filip Arabul: Filip II Caesar. Moneda a fost bătută la Roma în anii 244-246¹.

¹ Mulțumim și cu această ocazie doctorului Theodor Isvoranu de la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București pentru ajutor la determinarea monedelor romane.

O descoperire deosebit de interesantă reprezintă moneda găsită anul acesta în gradina lui Gheorghe Ilev din satul Gârbovăț, raionul Anenii Noi, în timpul lucrărilor de primăvară. Grădina acestuia se află la cca 150 m de la școala primară din sat și la câteva zeci de metri de drumul care duce spre orașul Tighina, în mahalaua numită „Serindre”. Se cunoaște că prin localitate a trecut în evul mediu o rută comercială, iar descoperirea dată ar sugera existența acesteia și în epoca antică târzie. Locuitorii constată că în acea parte a satului au mai fost găsite și alte descoperiri monetare. Moneda avută în vedere reprezintă o *siliqua* (grea) emisă în timpul lui Constantius al II-lea, bătută la Antiochia, datată între 9 septembrie 337 - sfârșitul anului 347. Această piesă reprezintă, cel puțin pentru regiunea noastră, o emisiune rară și ar fi printre cele (una sau două cunoscute) mai timpurii, întrucât majoritatea se datează post 351.

Descoperirile medievale și moderne sunt ca de obicei mai numeroase. Semnalăm un lot de monede medievale provenit din zona satului Rădenii Vechi, raionul Ungheni, alcătuit din cinci monede moldovenesti de la Alexandru cel Bun (groși și jumătăți de groși) și Ștefan al IV-lea, și un șiling polonez de la Ioan Cazimir. Piesele au fost găsite probabil pe teritoriul unei așezări medievale.

Săpăturile arheologice efectuate de Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Muzeul Național de Istorie a Moldovei și Centrul de Arheologie al Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei în vara anului 2014 în exteriorul cetății Soroca, au scos la lumina zilei zece monede, dintre care se remarcă două falsuri după asprii lui Bayezid al II-lea, un groș de la Bogdan al III-lea, șase șilingi din secolul al XVII-lea și imitații ale acestora, o monedă rusească din anul 1912 și una românească din anul 1924. În primăvara anului 2015, în timpul lucrărilor de amenajare a cetății, în zona porților de intrare în cetate, au mai fost găsite patru monede poloneze, suedeze și o copeică rusească din secolul al XVII-lea.

Din localitatea Ciutești, raionul Nisporeni provine un lot de emisiuni monetare din perioada secolelor XV-XVII, care au intrat în patrimoniul Muzeului Național de Istorie a Moldovei. Din acest lot fac parte 14 monede otomane, un denar unguresc de la Matei Corvin (1458-1490) și patru denari imperiali.

Interesante descoperiri monetare au fost atestate pe teritoriul localității Opișeni, regiunea

Cernăuți, Ucraina. Semnalăm printre ele un groș tăiat de la Petru I Mușat (1375-1391), datat post 1386/1387. Specialiștii în domeniu vor comenta această descoperire, aceasta fiind extrem de importantă. Menționăm și patru monede otomane din secolele XV-XVI.

I. Monede grecești

Republica Moldova, passim. În vara anului 2014, undeva în partea stângă a Nistrului, a fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din cca 150 monede istriene de argint. Nu se cunosc date referitoare la numărul pieselor care au alcătuit tezaurul și nici locul exact de descoperire. Au fost înregistrate date referitoare la 26 de exemplare. Monedele au o greutate cuprinsă între 3,80 și 6,46 grame, cu o medie de 5,27 g. Sunt emisiuni de tip clasic, având pe avers două capete de tineri, dintre care unul inversat, iar pe revers emblema cetății, vulturul pe delfin și numele orașului.

Informație: Ana Boldureanu.

II. Monede romane

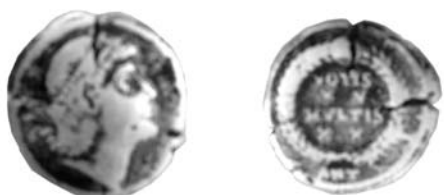
Gârbovăț, raionul Anenii Noi.

Constantius II (argenteus (siliqua grea, ante 358)

Av. Anepigraf; cap diademat spre dreapta.

Rv. VOTIS / XV / MVLTVS / XX, in cununa; in exerga ANT.

RIC, VIII, 514, nr. 35, Antiochia, 9 septembrie 337 - sfârșitul anului 347.

Informație: Ana Boldureanu și Valeriu Banaru.

Sauca, raionul Ocnîța. De pe teritoriul acestei localități provin mai multe descoperiri monetare găsite în diferite perioade. Piese se păstrează în colecții particulare.

IMPERIUL ROMAN

1. Marcus Aurelius (161-180), *denar*

Av. M ANTONI[NVS] - AVG TR P XXVII; bust laureat, drapat și cuirasat spre dreapta.

Rv. IMP VI - COS III; M. Aurelius spre stânga, ținând ramura și sceptru.

RIC, III, 235, nr. 283, Roma, decembrie 172 - decembrie 173.

2. Marcus Aurelius: Faustina II jr. (125/130-175), *denar*

Av. DIVA FAV-STINA PIA; bust drapat spre dreapta.

Rv. CONSECRATIO; imaginea unui altar.

RIC III, 273, nr. 746; Roma (176-180).

3. Elagabalus (218-222), *denar*

Av. IMP ANTONINVS PIVS AVG; bust drapat și laureat spre dreapta.

Rv. LIBERTAS AVG; zeița Libertas cu sceptrul în mâna stângă și pileusul în dreapta; în stânga ei în câmp – o stea.

RIC IV, p. II, 92, nr. 107.

4. Filip Arabul: Filip II Caesar, *antoninian*

Av. M IV[L PHILIP]PVS CA[ES]; bust radiat, drapat și cuirasat spre dreapta.

Rv. PRIN[CIPI IVV]ENT; Filip II în ținută militară spre dreapta, ținând un glob și un sceptru transversal.

RIC, IV, 3, 95, nr. 216c, Roma, anii 244-246.

Informație: Ana Boldureanu și Mihai Rusu.

III. Monede medievale și moderne

Ciutești, raionul Nisporeni. În diferite zone din împrejurimile acestei localități au fost descoperite mai multe emisiuni monetare medievale. Dintre acestea 20 de exemplare au fost propuse spre achiziție Muzeului Național de Istorie a Moldovei. Prezentăm monedele după cum urmează:

IMPERIUL OTOMAN

Aspri

Süleyman I (926-974 AH/ 1520-1566)

Novar

Av. Sultan/ Süleyman/ bin şah... Srećković, tip. A; dublă frapă

Rv. Azze nasrühü/ duri be/ Edirne / sene/ 926; Srećković, tip. II; dublă frapă

1. 0,56 g; 11,1 mm; dublă frapă.

Kuçayna

Av. Sultan/ Süleyman/ bin han/Selim; Srečković III, 2003, tip. H

Rv. Azze nasrühü/ duri be/ Kuçayna / sene/ 926; Srečković III, 2003, tip. II

2. AR ↑ 0,69 g; 11,9 mm.

Mudava

Av. Sultan/ Süleyman/ bin han/Selim; Srečković, tip. H

Rv. Azze nasrühü/ duri be/ Mudava / sene/ 926; Srečković, tip. II

3. ↑ 0,62 g; 11,3×13 mm.

Edirne

Av. Sultan/ Süleyman/ bin Selim/ han/; Srečković, tip. I

Rv. Azze nasrühü/ duri be/ Edirne / sene/ 926; Srečković, tip. I

4. ↗ 0,62 g; 11,9 mm.

Üsküp

Av. Sultan/ Süleyman/ bin Selim/ han/; Srečković, tip. B2

Rv. Azze nasrühü/ duri be/ Üsküp / sene/ 926; Srečković, tip. I

5. 0,62 g; 12,4 mm.

Atelier neprecizat

Av. tocit... Srečković, tip. neprec;

Rv. Azze ./ at. neprec / ... Srečković, tip. neprec

6. 0,55 g; 11 mm; dublă frapă

7. 0,53 g; 12,3×10,7 mm.

Mustafa IV 1222-1223 AH/ 1807-1808

Mısır

Av. Tugra; Rv. Duribe fi Mısır 1187; N.P. 737

8. ← 0,24 g, 12,7 mm; ruptă pe margini.

Abdülhamid I (1187-1203 AH/1774-1789)

Para

Mısır

Av. Tugra; Rv. Duribe fi Mısır 1187; N.P. 683

9. ↑ 0,35 g; 15,9 mm.

Kostantinyie

Av. Tugra;

Rv. Duribe fi Kostantinyie; 1187 N.P. 681

10. AR ↖ 0,37 g, 15,4 mm;

11. ↗ 0,32 g, 15,1 mm.

Mahmud I 1143-1168 AH/1730-1754

Av. Tugra;

Rv. Duribe fi Kostantinyie; 1143 N.P. 578

12. ↗ 0,34 g; 16,7 mm.

Osman III 1168-1171 AH/1754-1767

Av. Tugra

Rv. Duribe fi Kostantiniye 1168; NP. 602.

13. 0,32 g; 16 mm.

Mustafa III 1171-1187 AH/1757-1774

Islâmbol

Av. Tugra

Rv. (83) duribe fi Islâmbol 1171; NP 639.

14. ↗ 0,35 g, 15,3 mm.

Emitent neprecizat

Tunus

Av. Tugra

Rv. Duri be fi Tunus

15. 0,40 g, 15,8 mm.

UNGARIA

Matei Corvin (1458-1490)

Denar

Av. PATRONA VNGARIE; prin părți K-P

Rv. MONETA MATHIE R UNGARIE; H L. 718.

16. ↗ 0,31 g, 15,5 mm.

IMPERIUL ROMANO-GERMAN

Denari

Ungaria

Ferdinand I (1526-1564)

Av. FERDINAND D (G R VNG) 1535

Rv. PATRONA VNGARIE; K-B;

17. AR 10,36 g, 15,2 mm.

Maximilian (1564-1576)

Av. MAX II D G E RO (I S AV G HV B R), 1570

Rv. PATRONA VNGARIE; K-B; HL. 992

18. ↖ 0,23 g, 15,4 mm.

Rudolf (1576-1608)

Cremnica

Av. RVD II RO I...

Rv. PATRON 1581 VNGARI; HL. 1059

19. → 0,41 g, 14,2 mm.

Av. RVD II RO I...AVG.

Rv. PATRON 1591 VNGARI; HL. 1059

20. ↙ 0,33 g; 15,1 mm.

Informație: Ana Boldureanu.

Geamăna, raionul Anenii Noi. În primăvara anului 2015, într-o grădină din localitate, au fost descoperite două monede rusești, aduse la Muzeul Național de Istorie a Moldovei pentru identificare și evaluare.

IMPERIUL RUS

1 copeică, 1818

1. ↑ 4,96 g, 26,3 mm.

5 copeici, 1834

2. ↑ 22,31 g; 37,5 mm.

Informație: Ana Boldureanu.

Oprișeni, raionul Hliboca, reg. Cernăuți, Ucraina. În cadrul unor lucrări de perieghză efectuate de către directorul școlii din localitate, Nicolae Bodnariuc, în toamna anului 2014 și în primăvara anului 2015, au fost găsite câteva monede medievale.

MOLDOVA

Petru I Mușat (1375-1391), *groș* tăiat (post 1386/1387)².
AR 11 mm.

IMPERIUL OTOMAN

1. Bayezid II 886-918 AH / 1481-1512, *aspru*, Üsküp.

2. Selim I 918-926 AH / 1512-1520, *aspru*, Kostantaniye; Srećković 2000, A.

3. Emitent neprecizat, *aspru*, emitent neprecizat.
Informație: Ana Boldureanu și N. Bodnariuc.

Rădenii Vechi, raionul Ungheni. Monedele au fost descoperite în împrejurimile localității pe teritoriul unei așezări medievale. Piesele ne-au fost oferite pentru identificare și studiu de către directorul Muzeului de Istorie și Etnografie din Ungheni, Vasile Iucal.

MOLDOVA

Alexandru cel Bun (1400-1432)

Groși

1. AR 0,65 g, 18 mm. MBR, p. 59, tipul I.

2. 0,49 g (ruptă), 18,7 mm. MBR, p. 59, tipul I.

Jumătăți de groși

3. 0,25 g, 9,8×11 mm. MBR, p. 59, tipul II.

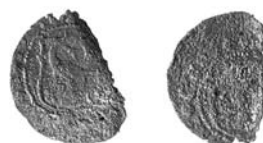

4. 0,21 g, 13,4 mm; ruptă pe margini și perforată.

Ștefan IV (1517-1527)

Groș

5 0,50 g; 18,9 mm, ruptă.

POLONIA

Ioan Cazimir (1648-1668)

Șiling

6. 1,19 g; 16 mm.

Informație: Ana Boldureanu și Alexandru Levin-schi

Sauca, raionul Ocnîța. Pe teritoriul localității a fost descoperită o monedă de Sadagura din anul 1774.

Moldova - Valahia

Sadagura

2 *parale* / 3 *copeici*, 1774.

Informație: Ana Boldureanu și Mihai Rusu.

Soroca, cetate. În vara anului 2014, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Muzeul Național de Istorie a Moldovei și Centrul de Arheologie al Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe din Moldova au efectuat săpături în exteriorul cetății Soroca. Pe lângă alte vestigii, au fost descoperite și 11 monede.

În primăvara anului 2015, în timpul săpării fundației treptelor de la intrarea în cetate, au fost găsite patru monede.

2014

MOLDOVA

Bogdan III (1501-1517), *groș*

1. ✓ 0,60 g; 18,4 mm.

² Mulțumim dnei dr. Lilia Dergaciova pentru ajutorul oferit în datarea acestei monede.

2. ✓ 0,87, 20,1 mm; perforată.

Imitație de aspru otoman de la Bayezid II
3. 0,64 g; 10,9 mm; perforată.

4. 0,79 g; 10,9 mm; perforată.

Imitație de șiling suedez Carol X Gustav (1654-1660)

5. AE 0,20 g; 15,5 mm

POLONIA

Coroana

Ioan Casimir (1648-1668), șiling, an neprecizat

6. AE 0,84 g; 15,6 mm; Zagorski 1969, nr. 442.

7. AE 1,19 g; 15,6 mm; Zagorski 1969, nr. 442.

8. AE 0,89 g; 15,1 mm. Puternic tocită.

SUEDIA

Gustav II Adolf (1611-1632), șiling

8. Bi 0,61 g; 15,7 mm.

Sec. VIII, car. 8-9; str. 5 (100 cm).

RUSIA

Nicolai II (1868-1918)

½ copeici 1912, Sankt Petersburg

9. Cupru 16,1 mm; 1,11 g.

Secțiunea IX; car. 3, ad. 150.

ROMÂNIA

1 leu, 1924

1. Alamă, 21 mm; 3,15 g; muchie zimțată; Poissy.

Schäffer-Stambuliu 2009, nr. 130 sau 131.

Secțiunea VII, ad. 160 cm.

2015

POLONIA

Coroana

Ioan Casimir (1648-1668)

1. AE 0,76 g; 15,5 mm.

Lituania

2. AE 0,78 g; 14,9 mm; Zagorski 1969, nr. 442.

SUEDIA

Gustav II Adolf (1611-1632), șiling, 1632.

3. Bi 0,33 g; 16 mm.

RUSIA

Emitent neprecizat, copeică

4. AR 0,26 g; 11,4×6,9 mm.

Informație: Ana Boldureanu și Ion Tentiuc

Bibliografie

Boldureanu 2007: A. Boldureanu, *Cronica descoperirilor monetare (I)*. Tyragetia s.n. I/1, 2007, 351-360.

Dima 2013: M. Dima, *Monedele de argint ale cetății Istros în epoca elenistică*. SCN, s.n. (XVI), (București 2013), 7-72.

HL: L. Huzár, *Münzkatalog Ungarn von 1000 bis Heute* (München 1979).

MBR: G. Buzdugan, O. Luchian, C. Oprescu, *Monede și bancnote românești* (București 1977).

Pere 1968: N. Pere, *Osmanlılarda madenî paralar* (Coins of the Ottoman Empire) (Istanbul 1969).

RIC: *The Roman Imperial Coinage, I-X* (London 1923-1994).

Rusu 2012: M. Rusu, *Sauca: istorie și actualitate* (Chișinău 2012).

Schäffer, Stambuliu 2009: E. Schaffer, B. Stambuliu, *România. Proiecte, probe monetare și catalogul monedelor emise*, vol. I 1860-1989 (București 2009).

Srečković 2000: Sl. Srečković, *Akches* (Volume two), Mehmed II *Fatih* – Selim I *Yavuz* 848 - 926 AH (Beograd 2000).

Srečković 2003: Sl. Srečković, *Akches* (Volume three), Süleyman I *Kanunî* 926-974 AH (Beograd 2003).

Zagorski 1969: I. Zagorski, *Monety dawnej Polski* (Warszawa 1969).

Загинайло, Нудельман 1971: А. Загинайло, А. Нудельман, Дороцкий клад древнегреческих серебряных монет IV в. до н. э. МАСП 7, 1971, 122-137.

Левинский 1999: А. Левинский, Столниченский клад: культурно-хронологическая интерпретация монет типа Хушь-Вовриешть. *Stratum plus* 6, 1999, 92-99.

Chronicle of monetary findings (IX)

Abstract

The article presents the coin finds discovered in 2014 and in early 2015. One of the most important discoveries of 2014 is a hoard of drachmas from Histria found somewhere in the left bank of the Dniester River. The author cites data on 26 coins from the hoard. This finding is dated the middle of the 3rd century.

There are presented several Roman coins issued by Marcus Aurelius (161-180), Elagabalus (218-222), and Philip the Arab, which were found at different times in and around the village of Sauca, Ocnița District.

During the spring field work in the village of Gârbovăț (Anenii Noi District) there was found a *siliqua* issued by Constantius II, which was minted at Antioch and dates back to the period of time between September 9, 337 and the end of 347. This coin is a rarity, at least for Moldova.

There are several findings dating to the Middle Ages, including five Moldavian coins of Alexander the Good (groschen and half groschen) and Stephen IV as well as a Polish shilling of John II Casimir, which were discovered near the village of Rădenii Vechi, Ungheni District; coin finds in the area of the Soroca fortress in 2014 and in the spring of 2015; coins found in the village of Ciutești, Nisporeni District, etc.

Among the finds from the village Opriseni, Chernivtsi region (Ukraine) there is mentioned a groschen of Peter I Mușat (1375-1391) minted after 1386/1387.

Хроника монетных находок (IX)

Резюме

В статье представлены монетные находки, обнаруженные в 2014 году и в начале 2015 года. Одной из самых значимых находок 2014 года является клад драхм Истрии, найденный в левобережье Днестра. Автор приводит данные относительно 26 монет из состава клада. Данная находка датирована серединой III века.

Представлено несколько римских монет Марка Аврелия (161-180), Элагабала (218-222) и Филиппа I Араба, обнаруженных в разное время на территории и в окрестностях села Савка Окницкого района.

Во время весенне-полевых работ в селе Гырбовэц Новоаненского района была найдена *силликва* Констанция II, отчеканенная в Антиохии, которая датируемая периодом времени между 9 сентября 337 и концом 347 года. Эта монета представляет редкость, по крайней мере, для Молдовы; известны еще одна или две более ранних.

Отмечено несколько находок, относящихся к средневековому периоду, среди которых пять молдавских монет Александра Доброго (гроши и полугроши) и Стефана IV и польский шиллинг Яна Казимира, обнаруженные в районе села Рэдений-Векь Унгенского района; монетные находки в районе Сорокской крепости в 2014 году и весной 2015 года; монеты, найденные в селе Чутешть Ниспоренского района и другие.

Среди находок из села Опришены Черновицкой области (Украина) упоминается один грош Петра I Мушата (1375-1391), отчеканенный после 1386/1387 г.

01.07.2015

Dr. Ana Boldureanu, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, str. 31 August, 121-A, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: anaboldureanu@yahoo.com